

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України
24 квітня 2024 року № 578

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **НОСЕНКО Дмитро Вадимович**, 1998 р.н., громадянин України, освіта вища: закінчив у 2020 році Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Фінанси, банківська справа та страхування (сертифікат № 10324, дійсний до 06.02.2026 р.).

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, м. Харків від 15 квітня 2025 року №0114-1/190 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради:

МЕРКУЛОВА Тамара Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Рецензентів:

СТЕЦЕНКО Тетяна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

КУЗЬМИНЧУК Наталія Валеріївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Офіційних опонентів:

КРАЄВСЬКИЙ Володимир Миколайович, доктор економічних наук, професор, декан факультету податкової справи, обліку та аудиту Державного податкового університету (м. Ірпінь).

ГОРОДЕЦЬКА Тетяна Едуардівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри транспортних технологій і логістики Державного біотехнологічного університету (м. Харків).

на засіданні 27 червня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування **НОСЕНКУ Дмитру Вадимовичу** на підставі публічного захисту дисертації «Сучасні технології податкового контролю: протидія розмиванню податкової бази й приховуванню прибутку» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник: **ГЛУЩЕНКО Ольга Вікторівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Зміст, структура та обсяг дисертації відповідають нормативним вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 12 одноосібних наукових публікацій за темою дисертації, серед яких 1 стаття опублікована у науковому фаховому виданні, яке входить до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science, 5 статей опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України та 6 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії:

1. Носенко Д. Суверенітет національних податкових надходжень в умовах декларативної нейтральності міжнародного виміру податкової системи Екранії. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. Т. 1, № 60. С. 137–157. DOI: 10.55643/fcattrp.1.60.2025.4595 (Scopus, Web of Science, Q4)

2. Носенко Д. Від усунення подвійного оподаткування до шкідливої податкової конкуренції: історичний контекст та подальший розвиток. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 80–86. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-13

3. Носенко Д. Розробка системи індикаторів для виявлення незареєстрований постійний представництв в умовах декларативного фіскального нейтралітету. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4(51). С. 206–214. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-51-30

4. Носенко Д. Агресивне податкове структурування з залученням фіскально прозорих осіб як загроза суверенності національних податкових надходжень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. No. 8(76). DOI: 10.25313/2520-2294-2023-8-9078

5. Носенко Д. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за розмиванням податкової бази й приховуванням прибутку. *Соціальна економіка*. 2022. No. 64. Р. 137–148. DOI: 10.26565/2524-2547-2022-64-12

6. Носенко Д. Оцінка шкідливих впливів BEPS щодо штучного уникнення

нейтралітету. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2024. №. 10(90). DOI: 10.25313/2520-2294-2024-10-10368

7. Носенко Д. В. Аналіз необхідності розробки моделей алокації прибутку в умовах глобальної цифрової трансформації. *Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 20 травня 2022 року, м. Харків, 2022. С. 162-165.

8. Носенко Д. В. Оподаткування доходів нерезидентів прирівняних до дивідендів в контексті укладених Україною міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. *Modern scientific trends and youth development: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28 липня 2023 року, м. Варшава, 2023. С. 76-79.

9. Носенко Д. В. Місце інкорпорації проти місця резиденції: наслідки агресивного податкового структурування із залученням фіскально прозорих осіб. *Теоретико-практичні аспекти аналізу економіки, обліку, фінансів і права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 26 червня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 50-52.

10. Носенко Д. В. Генеза податкових ухилень крізь призму боротьби з подвійним оподаткуванням. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 05 вересня 2024 р., м. Кременчук, 2024. С. 43-46.

11. Носенко Д. В. Оцінка передумов реалізації сучасних технологій податкового контролю за верс в транскордонних фінансових транзакціях. *Розвиток економіки, обліку, фінансів та управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 12 грудня 2024 р., м. Житомир, 2024. С. 32-34.

12. Носенко Д. В. Передумови створення системи індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів в контексті фіскального нейтралітету. *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 13-14 грудня 2024 р., м. Запоріжжя, 2024. С. 32-34.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Офіційний опонент **КРАЄВСЬКИЙ Володимир Миколайович**:

1. У дисертації обґрунтовано застосування семантичного аналізу для виявлення декларативного характеру фіскальної нейтральності податкової системи України. Водночас, на нашу думку, потребує додаткового розкриття понятійно-категоріальний апарат, що покладений в основу семантичної моделі, а також логіка вибору мовних конструкцій і регуляторних фрагментів для аналізу. Враховуючи, що семантичний аналіз є інструментом лінгвістичної

розмежувати його межі застосування, уникнувши ризику надмірної інтерпретованості, що може вплинути на об'єктивність висновків.

2. Здобувачем запропоновано комплексну модель протидії штучній дилемі «debt vs equity» в частині оцінювання економічної обґрунтованості транскордонних боргових операцій з урахуванням якісних і кількісних індикаторів. Водночас представлена модель потребує подальшої верифікації на основі практичних кейсів із застосуванням публічних або емпіричних даних. Зокрема, було б доцільно продемонструвати її застосування у конкретних прикладах трансфертного ціноутворення або в аналітичному кейсі з перевірки боргової операції між пов'язаними особами, що дозволило б краще оцінити придатність моделі до практичного використання в умовах національного податкового адміністрування.

3. Дисертантом запропоновано зміну одного з кваліфікуючих критеріїв звільнення КІК від оподаткування з метою унеможливлення залучення фіскально прозорих організацій до агресивного структурування. На нашу думку, варто було б більш розгорнуто обґрунтувати баланс між цілями захисту податкового суверенітету та ризиками виникнення непрямого подвійного оподаткування, зокрема у контексті зобов'язань України за міжнародними податковими угодами. Також доцільним було б оцінити правові наслідки пропонованих змін у контексті принципів міжнародної податкової гармонізації.

4. Запропонована система індикаторів для виявлення незареєстрованих постійних представництв нерезидентів є важливим практичним інструментом для забезпечення податкового контролю за економічною присутністю нерезидентів. Однак постає питання щодо обґрунтованості критеріїв індикативності: доцільно було б уточнити, якою мірою запропоновані параметри (наприклад, «наявність фізичної присутності на території України», «характер доходів») відповідають критеріям оцінки діяльності нерезидента за міжнародною практикою. Крім того, варто обговорити ризики потенційного порушення принципу недискримінації або надмірного регулювання з боку фіскальних органів при застосуванні даних індикаторів.

5. У роботі подано аналітичну оцінку стану податкової системи України в умовах BEPS, проте значна частина аргументації ґрунтується на нормативному аналізі та моделюванні. Було б доречно доповнити дисертацію прикладними кейсами функціонування окремих положень трансфертного ціноутворення, обліку КІК або структурування через FTE, зокрема на основі узагальнених матеріалів податкової практики чи звітності, що посилює практичний аспект дослідження та забезпечило емпіричну перевірку запропонованих гіпотез.

6. У роботі активно використовуються категорії «податкова культура», «податкова мораль», «економічна ідентичність» тощо, що, безумовно, збагачують аналітичну площину дослідження. Разом із тим, для їхнього використання у фінансово-економічному дискурсі доцільним є окреме

податкового регулювання, що дозволить уникнути неоднозначного тлумачення при імплементації результатів у нормативну чи методичну практику.

Офіційний опонент **ГОРОДЕЦЬКА Тетяна Едуардівна:**

1. При проведенні дисертаційного дослідження автором аргументовано порушено дискусію щодо належності використання концепцій фіскального нейтралітету з метою побудови ефективної податкової системи у її міжнародному вимірі та захисту національного податкового суверенітету. При цьому, дисертаційне дослідження повною мірою не вивчає наслідки відмови від концепцій фіскального нейтралітету віддаючи перевагу розробці оперативних рішень захисту суверенітету національних податкових надходжень. В свою чергу, аналіз та моделювання перспективних наслідків впровадження альтернативних концепцій нейтральності або оцінка можливості формування міжнародного виміру національної податкової системи виходячи з сучасних теорій критики фіскального нейтралітету здійснили би значний вклад у розширення науково-теоретичної та практичної складової дослідження для цілей формування податкових політик в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів, а також зростання загроз негативних проявів BEPS.

2. При розробці системи індикаторів факторів ризику потенційної наявності незареєстрованого постійного представництва нерезидента в Україні автор дотримувався підходу в межах якого досліджуються сукупність якісних та кількісних характеристик рівня економічної присутності іноземної компанії в країні резидентності, що стають відомі податковим органам в межах звітування платниками податків щодо контрольованих іноземних компаній. Проте, враховуючи що оцінка базується на сукупності не тільки кількісних але й якісних показників, застосування моделі може бути схильне до викривлень у випадках цілеспрямованого утворення штучного рівня якісних показників для формування неадекватного уявлення зовнішніх користувачів інформації про рівень економічної присутності нерезидента. Дослідження питання оцінки потенційних викривлень якісних показників має бути додатково адресоване під час практичного застосування індикативної системи.

3. Враховуючи той факт, що автор визначає BEPS як одну зі стратегічних загроз цілям сталого розвитку, а також суверенітету національних податкових надходжень, з метою розширення продуктивної наукової дискусії доцільним є проведення оцінки ефективності впливу заходів щодо боротьби з BEPS як це передбачено Дією 11 Плану протидії BEPS. Проведення аналізу сукупності макроекономічних та інших показників, що передбачені методологією оцінки впливу впровадження стандартів протидії BEPS стане підґрунтям для визначення ефективності застосування вже наявних та розроблених автором регуляторних механізмів податкового адміністрування.

Рецензент **СТЕЦЕНКО Тетяна Володимирівна:**

1. Автором детально проаналізовано генезу виникнення явища уникнення

подвійного оподаткування, що стримували міжнародну торгівлю, й до розробки Плану протидії розмиванню податкової бази та приховуванню прибутку. При цьому, автор концентрується на впровадженні у податкову систему України інноваційних інструментів податкового контролю й адміністрування, що, здебільшого, стосуються питань корпоративного податку крізь призму трансфертного ціноутворення, контрольованих іноземних компаній та постійних представництв, тоді як цілком доцільно було би розглянути й можливість імплементації у податкову систему України інструментарію, що передбачений Дією 1 «Подолання податкових викликів цифрової економіки» Плану протидії розмиванню податкової бази та приховуванню прибутку –враховуючи тотальну цифровізацію в межах глобальних ланцюгів створення вартості, а також збільшення ролі цифрової економіки загалом.

2. При виявленні ключових каналів BEPS, що притаманні податковій системі України, автором зазначається, що у загальній структурі контрольованих операцій переважаючу більшість займають зовнішньоекономічні транзакції з товарами (в тому числі сировинними). Одночасно, на підставі впровадження у податкову систему України Порядків встановлення відповідності умов контрольованих операцій щодо сировинних товарів принципу «витягнутої руки», автором робиться висновок про належний рівень розробки проблематики та відносної обмеженості ризиків в межах зазначених транзакцій. Доцільно було б більш детально дослідити такі порядки на предмет їх узгодженості з Планом протидії розмиванню податкової бази та приховуванню прибутку, а також відповідності цілям забезпечення суверенітету національних податкових надходжень при одночасному дотриманні інтересів стейкхолдерів податкової системи України.

Рецензент **КУЗЬМИНЧУК Наталія Валеріївна:**

1. Під час розробки системи індикаторів виявлення потенційно незареєстрованих постійних представництв нерезидентів на території України автор детально досліджує IT-індустрію України та на її прикладі наводить переконливі аргументи щодо потенційної наявності незареєстрованих постійних представництв у цій галузі. Проте, доцільно було би провести більш широкий галузевий аналіз для підсилення аргументативної складової твердження щодо притаманності податковій системі України систематичних випадків уникнення нерезидентами статусу постійного представництва та виділення цієї проблематики як одного з ключових каналів розмивання податкової бази й приховуванню прибутку від оподаткування.

2. При оцінці статусу фіскально прозорих осіб/«наскрізних» організацій у податковій системі України автором ґрунтовно зроблено висновок про обмежений характер регуляції таких утворень, а також щодо недостатньої визначеності їх статусу з точки зору бухгалтерського обліку, податкового та корпоративного законодавства тощо. При цьому, автор, в першу чергу,

залученням фіскально прозорих осіб/«наскрізних» організацій, у той час коли вагомим внеском у розвиток позитивної наукової дискусії стало би розширення дослідження розв'язанням задачі належної інтеграції фіскально прозорих осіб/«наскрізних» організацій у податкову систему України як інструменту уникнення подвійного оподаткування, що закладений у податковій системі України за рахунок дворівневого оподаткування (на корпоративному рівні та на рівні фізичних осіб – бенефіціарних власників). Це, у свою чергу, потенційно, дозволило би запровадити додатковий запобіжник щодо прийняття податково-вмотивованих рішень платниками податків – резидентами України в умовах BEPS.

3. Автором наведено детальний аналіз передумов виникнення заходів усунення подвійного оподаткування. Проте, дисертаційне дослідження недостатньою мірою репрезентує негативний вплив виникнення явища уникнення від оподаткування як наслідку шкідливої податкової конкуренції, особливо на його початкових етапах, коли ще зберігається тренд до розширення міжнародної кооперації, послаблення торгівельних бар'єрів та побудови глобальних ланцюгів створення вартості.

4. У дисертаційній роботі наведено ґрунтовну позицію автора щодо декларативного характеру фіскальної нейтральності податкової системи України в її міжнародному вимірі. При цьому, аргументативна складова була би значно підсилена у разі аналізу більш широкої вибірки емпіричних даних.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада **присуджує НОСЕНКУ Дмитру Вадимовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.**

Відеозапис трансляції захисту дисертації подається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Тамара МЕРКУЛОВА